

Labyrint

Lisa Lie

Jeg var fire år og filmen *The Labyrinth* hadde kommet ut, jeg var for liten til å få se den på kino, men vi leide video-boks, og det var en fantastisk film med labyrinter og goblinter og tyveri av søsken og maskeradeballdansing i onde krystallkuler og jeg så David Bowie for første gang, i hvite tights, tung sminke og halvmeterhøyt hår og innså at dette er verdens mest sexy menneske. Ja, jeg tenkte faktisk det. Sexy, på en inspirerende måte, tiltrekkende på en eksplosiv måte. Med tanke på utstråling og fremtoning var hen androgyn, storslått og lovende i forhold til verden – at den ville ha intensiteter og hemmeligheter å by på. Det goblinterkongen lovet var av det gode, det frie, det fantastiske. Jeg tok opp sangene på kassett, jeg så den filmen i loop, og faren min som hadde lagt merke til min besettelse ga meg *Let's dance* på kassett. Jeg ble umiddelbart skuffa over bokseren på coveret. En bokser med blondt krøllete kort hår, shorts og boksehansker, i et rødt truende miljø. Hvor ble det av det fantastiske universet jeg hadde fått innblikk i gjennom filmen? Stedet som stadig overrasket meg.

Jeg har alltid interessert meg for obskur historie, okkultisme, eventyr, myter og mysterier. Jeg leste tidlig ut fantasy-avdelinga på folkebiblioteket i Trondheim, og det som slo meg, var at det var et mønster der som jeg ikke verken kunne eller ville være enig i. Det er noe tvangsmessig over fantastiske dimensjoners tilbaketrekning inn i tåka; de driver sørgmodig bort for alltid å forbli lukket for oss, som i *Narnia* og *The Mists of Avalon*. Som om vi prøver å dempe og forklare skuffelsen over verden som et mørkt og trist sted, der alle har hverdagslige behov og dårlig skjulte ego-problem som fører til verdens undergang – et tema som i og for seg er storslått nok – men som leder til en kollektiv oppgivelse av å forestille seg alternativ. Om ikke engang fantasien kan redde oss. Eller, om vi ikke engang kan redde oss i fantasien. Som for å kunne møte ditt barns enorme skuffelse over verden som den er. Komme skuffelsen i forveien. Virkeligheten er slik fordi magien blødde ut. Heiner Müller snakket i et intervju om at teateret ikke nødvendigvis skulle beskrive utopier, men å gjennom dystopi peke mot utopi, fordi man vil ønske seg utopi for å komme ut av det helvete som beskrives. Jeg vil dra magien inn i verden igjen. Det har jeg alltid villet. Gå for pose og sekk. Magien er jo der. Den venter på oss. Du kjenner den. Den dro aldri noe sted og vi ble aldri kasta ut av paradiset, men vi klager så høylytt at gudene begynner å bli lei av oss. Og vi lytter ikke lenger.

Deleuze snakker et sted om den blå paradisfuglen, der de ulike typene i varierende grad av blå fjærdrakt dekorerer paradeplassen sin for å tiltrekke hunnfuglens oppmerksomhet, og de typene av denne fuglen som er minst blå i fjærdrakten, er den som er mest besatt av å dekorere. Og han trekker fra parallellen fra dette at kunst skapes ut av mangel. At det er noe man trenger dra inn og manifestere og sementere gjennom gjentagelse i verden. Opplevelsen av at andre steder og tilstander er mulig. At de er levde.

Da jeg vokste opp i Trondheim på 80-tallet, drev faren min en klubb i kjelleren. Den varte i ni år fra jeg var fire, og det var en klubb for innvandrere fra alle mulige steder. Hver fredag førte ulike nasjonaliteter, jeg husker maten, luktene, kortspillet Idiot som jeg ydmyket de voksne med. Og jeg husker festene. Jeg husker å våkne og lete etter mamma og gå ned trappa i nattkjolen, og åpne døra inn i en helt annen verden tettepakket av kropper i godt humør og klare farger fra veggene og klærne. En varme som skyller over deg. Veggene dekket av plakater, og i det ene hjørnet et bilde som av uforklarlig grunn snakket til min dypeste mest irrasjonelle frykt. Klarte ikke slutte se på det bildet. Det var bittelite. Som revebroderiet på min kjære morfars genser, som jeg også gikk i stor bue utenom.

Min far husker dørhåndtaket bevege seg før jeg plutselig sto der igjen, på jakt etter menneskelig varme, som en vampyr som må inviteres inn for å forstå at dørterskelen ikke er uoverstigelig.

Klubben, som het Kosmopolitt, deltok i bykarnevalet, jeg vet vi var med to år på rad tidlig på åttitallet, og at stemninga var høy i opptogene, at vi hadde kostymer, lastebiler, lagde store masker av pappmasje og hønsenetting, og at jeg savnet det da det ble borte. Mange år senere forsto jeg at karnevalene hadde gått konkurs, og at de aldri ville komme tilbake, ikke på den måten i alle fall. Og jeg husker at jeg ikke visste dette da jeg var liten, og at vi hadde en grønn ørelappstol som jeg satt i og ventet i, utålmodig, gjennom flere års mai og juni, og kunne ikke skjønne hvor karnevalet hadde blitt av. Det hadde vel trukket seg tilbake inn i tåka sammen med alvelandet.

Kunst skapes av lengsel etter det man hadde og som glapp og som må skapes igjen? Så vi kan leve der. Kunst er lengsel etter å koble seg på det man savner. Å foreslå.

Jeg husker også at i den samme ørelappstolen hadde jeg en mystisk opplevelse, at meningen med livet plutselig ordløs og tindrende klar som kaldtvann raste ned i meg som en kavalkade av bilder, og alt jeg husket av det øyeblikket etterpå, var at det var så pinlig enkelt av vi aldri vil kunne se det, og jeg husker et hvitt stakittgjerde i en amerikansk kulissegate og en hund utenfor, at det var noe med den hunden.

Åttitallet slo over i nittitallet da jeg fant Ellos-katalogen i postkassa og ble gjennomsyret av en grunnleggende angst. Jeg skjønnte ikke hva det var eller hvorfor, men jeg skjønnte at noe hadde endret seg, og at noe hadde gått fryktelig

feil. Nesten umerkelig over natta var moroa slutt og skulle vike for ensfargede tights i pastell og småblomstrete uformelige skjorter. Hvor ble det av heltene og heltinnene mine fra den senbarokke åttitallsperioden der alt var lov og folk hadde humor og varme og var mangefasetterte og ustabile skapninger. Følelsen av at alt var lov, ble erstattet av en form for mental uniformering i bildene som omga oss. Hva hadde skjedd? Hvor ble alle helter av? De gikk hjem igjen?? Stå opp igjen!!! Jeg skjønnte mange år senere at det var aids som hadde skjedd. Det var den store katastrofen blant mange andre som drepte humoren og varmen og det uhøytidelige utprøvende risikotakende storslagne. Og jeg savnet det. Og bar det i meg. Som frø.

Hva flyter usagt gjennom blodet i en familie? Dette har jeg fundert på i det siste. Alle de arvene man samler på seg fra familie, utdanning, møter med andre utøvere og skapere. Pappas fascinasjon for situasjonistenes aksjonisme og strategier som psykogeografi og détournement og dérive og min mors kunnskap og interesse for surrealistene. Og min oldefars interesser for selvhypnose og psykoanalyse, han var psykoanalytiker, filosof, skribent og poet og han var en av de første som jobbet med selvsuggesjon. Og hans interesse for pasifisme og gråsonene i alle ting, og forhold til forenklerende ideologier og ismer som farlige, som jeg har arvet fra ham via min far. Og min mormors flamboyante stil. Hennes og morfars interesse for opera, dikt, kryssord og elegant festing. Jeg fant bilder av morfar på scenen i dameundertøy og mormor utkledd som kylling i baren på et karneval. Jeg kjente meg igjen i den sympatien.

Jeg bar med meg alle disse tingene som frø, og jeg tror usagt arv spiller inn, sympatier, antipatier, interesser, behov og intensiteter og verdenssyn. Noe av det kan aldri bli ditt, eller er for tungt å bære, eller er helt unødvendig. Men noe strømmer i blodet uten motstand, som å høre min fars fortellinger om 68 i Avignon og Paris. Hvilke rom det skapte på tvers av sosiale skiller på de okkuperte universitetene, de lagde mat i auditoriene, og arbeidere og studenter og andre kom og fortalte uformelt om livene sine. Noe som var og aldri kommer igjen. Noe som berørte. Et mellommenneskelig rom som åpnet seg og sa DETTE ER MULIG og forsvant.

Det er det vi må forfølge. Disse stedene der vi er perfekt plassert i tid og rom, og der det er ønskelig å være våken og i øyeblikket, og ikke bare gli gjennom livet i en boble av indre motstand og frykt for konsekvenser. Det er kanskje det anarkistpoeten Hakim Bey snakker om når han snakker om T.A.Z. – Temporary Autonomous Zones. At man kan legge til rette for at de skal oppstå, men at man ikke kan tvinge dem, og at man ikke kan få dem til å vare, da det ytre skallet tømmes for mening over tid, og at man må akseptere det, og bare hele livet lete etter disse dørene som oppstår. Å falle inn gjennom. Ned kaninhullet. Og at man kan skape dem selv for å (gjen-)oppstå gang på gang der inne. Verden som ustanselig og konstant skapelse, gjenskapelse. Revolusjon.

Mitt forhold til teori og praksis er at praksis skaper virkeligheter som kan klinge med teori, og at man kan lete etter gjenklang i andres opplevelser og forklaringer,

men at det å leve det er det viktigste. Å erfare. Den kunnskapen som bare kan overføres via erfaring, eller det som bare kan snakkes om når man har vært der. Kjent det. Det stedet. De stedene. Det finnes uendelig mange steder å oppstå i.

Jeg har fylt på med teori som gir gjenklang, koblet meg på andres liv og verk og leven som gir resonans. Det er jo det som er så flott med kunst, man trenger ikke være alene, det gir ekko av samtaler gjennom tiden og transcenderer stedet. Bakhtins beskrivelse av karnevalet eller karnevalstilstander som folkets andre liv i middelalderen er noe som gir gjenklang i meg, også som et behov som er utgangspunktet for alt jeg lager. Jeg søker å åpne opp rom og dører i virkeligheten. Gjennom å skape mellommenneskelige rom som ellers ikke finnes. Åpner dem for å kunne leve der en stund. Kunsten er ritualet som virkeliggjør denne dimensjonen. Gjennom å igjen og igjen leve der, som å komme hjem til et sted som bare finnes i minnet og leve ut de delene av våre liv som tilhører de stedene.

Å være mer. Å være fler. Å sprengte selvet. Å miste kontrollen over hvordan du fremstår, og bli komplisert, uregjerlig og fylt av en annen logikk. Som ligner drømmers logikk, og som drives av nødvendighet, med lyst og vilje som kompass.

Jeg tror vi trenger det mer enn noensinne, eller at vi alltid har trengt det. Å bruke vår meningsskapende tilbøyelighet, og kapasitet til å forstå irrasjonelle strukturer, og bygge mening sammen. Som ikke nødvendigvis skal noe annet enn å være en utstrekning av våre psyker, med alle våre behov, ønsker og frykt, og veve virkeligheter sammen i ting som forsvinner i øyeblikket det er over.

Møtes som fremmede. Til fremmede kan jeg gi så mye for de vet ikke hva de får. Å møtes som fremmede, og om vi ikke er fremmede, bli det igjen og så møtes. Ikke behøve å opprettholde historiene om deg selv eller en konsistent fasade av sannsynlige handlinger og reaksjoner. Å være fri.

Så mye i livet virker kjent, som havet, som sex, som Eiffeltårnet før du har sett det fra foten av bygget, så det genuint ukjente er en gave, positive overraskelser er noe å trakte etter. Det å bygge lag på lag av muligheter, legge pinner i kors til det oppstår korsveier som Hekates logikker stiger opp fra. Jeg husker prøver der vi lot oss overrumple og overraske. *Hva er dette? Vi har ikke sett det før, ikke levd det før, men det er noe her som gir gjenklang.* Som vibrerer i oss og bygger oss ut. Jeg leter etter disse udefinerte eller udefinierbare rommene. Der kompleksiteten slår oss leende i bakken. En slags jakt. En fjelloppstigning. En ekstrem sport. En quest for det ennå uåpnede eller det som oppstår i det du kombinerer elementer, en alkymistisk innstilling. Dypdykking. En dyp interesse for ikke bare å drømme seg bort til dette MER, men å leve det, skape det, og så leve det igjen. Å skape MER. Steder som er mer. Og fordi vi er der sammen, er det enda mer virkelig. Det er styrken i det mellommenneskelige rommet.

Ouspenskij og Gurdjieff snakker et sted om at innvielse er å gni så mange virkeligheter mot hverandre at du blir i tvil om den du kom inn med. Og at det er frihet i det. En annen filosof jeg ikke husker navnet på i farten, men som har

vært viktig for meg, snakker om the grid og the abyss. At grid er et slags skjelett vi forstår verden gjennom fordi vi kan henge alle opplevelser og fenomener inn i dette skjelettet som bygger mening, men at the grid noen ganger (kanskje bare i mikroøyeblikk) kan det bli helt borte, og vi havner i the abyss, i avgrunnen, før the grid skapes igjen og lar deg forstå. Og det er denne avgrunnen som er absolutt frihet, tenker jeg.

Friheten til å ikke forstå noe som helst, å ikke forstå hvilken ende man skal begynne å forstå det i. Det er en gave å overraskes, og i en virkelighet der man stort sett lett kan gjette seg til neste trekk, er det en gave å bli overrumplet. Det er ekstatisk.

Jeg har opplevd det en gang. Da jeg på utekafe i Krakow så ned på fanget mitt på noe som ikke hadde vært der sekundet i forveien. En kule med en rykkende stav og en stripe av fint støv.

Noen sekunder senere, da den totale undringen som var så fantastisk og aktiverende – jeg ble så høy av det å ikke vite – så skjønnte jeg at ballen var et gresshoppede med en antenne som hadde rullet over fanget mitt og etterlatt seg en stripe av støv. Sannsynligvis bitt over av en av byens mange flaggermus som herjet der oppe i mørket med entusiastiske skrik.

Fylt av guden

Entusiasme

Det viktigste

Koblingen til hvorfor du gjør det du gjør

Og det du gjør blir større

Og det bygger deg ut samtidig

Alle de virkeligheter du virkelig lever, bygger deg ut som et kapell med sidefløyer og gjør deg større, og fra det øyeblikket du tar informasjonen fra disse byggverkene alvorlig, tar det som former for kommunikasjon, er du aldri alene og kan jodle rundt i ditt eget indre rike på the pony of no return.

Ailo Gaup sa en gang til meg, da jeg var på trommereise som femtenåring, at det vanskeligste for ham hadde vært å akseptere å være i virkeligheten, når du finner rikdommen i de indre landskapene og de steder du kan komme til gjennom det, så er det uendelig og underholdene og viktig. Det er implisitt meningsbærende på en måte som sjelden er like direkte i livet, om man ikke lytter aktivt og hele tiden prøver i denne lyttingen å balansere utvidete virkelighetsoppfatninger og mellommenneskelighet. Utfordringen er å åpne disse rommene og så ønske å virke i virkeligheten også, for det er det som trengs.

Å komme tilbake med forslag. Å leve i flere verdener. Å skjønne at du kan gjøre dette uten å rakne. Og kunst er en støpeform som kan romme alt. Alle intensiteter du kan helle ut i et tredje rom mellom oss, der individ ville sprekke som troll i sola om de tok imot. Kunst er intenst. Det er entusiastisk. Det er levelig. Å skape levelige alternativer som manifesteres i kortere eller lengre øyeblikk i virkelige-

ten, og virker videre i de som er der som etterdønninger som endrer deg langsomt og over tid klatrer ideer, bilder og symboler gjennom oss som slyngplanter, og endrer mytologisk materiale som informerer hvordan vi tror vi må leve våre liv. Utvider hva vi kan være.

Nå som vi snart har skutt oss i foten slik at det går koldbrann i verden, har vi kanskje ikke noe hjem å komme tilbake til som kan ta imot oss. Jeg vet ikke hva disse andre stedene kan brukes til i sammenhengen, men de handler i det minste om noe annet enn å utnytte ressurser for å produsere mer som kan inngå i økonomien som har kvelertak på oss. Det handler mer om å kunne være. Kunsten å være. Og ønske å være våken. Og det har mindre med virkelighetsflukt å gjøre, og mer ønsket om å komme tilbake med et alternativ. Til floskler som postulerer at du aldri vil kunne ha det bra, og at lykke er kortvarig og utenfor din kontroll. Til løgner som gjør oss kronisk ufullstendige og lette å lede. Inn i undergangen. Så kanskje dette er en av mange dører som kan åpne seg ut av uroen som driver oss og økonomien. Alt vi ville var å være påkoblet. Virkeligheten, fellesskapet, varmen.

Våre tidligste figurer og hulemalerier viser dyremennesker, og jeg kan ikke slutte å tenke at det har noe å gjøre med ønsket om tilgivelse. Eller en slags enetales forkledd som dialog, som søker og kommuniserer med det rundt oss for å forsikre oss om at vi fremdeles er med i helheten. Med i sammenhengen. Vi klarer ikke å innse at vi har vunnet over ulven som jager oss i mareritt, og som vi beundrer. Den finnes snart ikke mer. Og snart ikke dyrene og isen og verden uten idioter. Sjamanens rolle var blant annet å kommunisere med kreftene og stemmene rundt oss, de som det er vanskeligere å lytte etter fordi de ikke ligner din egen, og har verken samme motiv eller tempi. Å lære å lytte er det aller viktigste. Verden var aldri taus, vi bare bestemte oss for å slutte å høre, og rollebesatte dyrene, trærne, steinene, vannet i umælende roller uten bevissthet eller liv. Fantasien er et mektig verktøy fordi det er en måte å kommunisere på. En måte å reise på. En måte å lytte på. Se det som kommer. Høre det som dukker opp. Føle det som er der. Bortenfor talespråket. Sensibiliteter er åpninger mot det som har vært og det som skal komme, men mest av alt planter det oss i øyeblikkene vi tross alt glir gjennom livene i, som fartøy.

Lisa Charlotte Baudouin Lie (f. 1980) er scenekunstner, teaterregissør og skribent. Lie har satt opp en rekke stykker ved teatre i Norge og internasjonalt, og hennes seneste forestilling *Mare* gikk nylig på Det Norske Teatret, med fulle hus og gode anmeldelser. Lie har gjennom som kunstnerisk leder av plattformen Lisa Lie/PONR, og tidligere med performeduoen Sons of Liberty, hatt innflytelse på den norske scenekunst-scenen siden 2004. Hun har studert ved Akademi for Scenekunst, Fredrikstad; Islands kunsthøgskole, Reykjavik; og Stockholms Dramatiska Högskola. Lie har også publisert dikt, romaner og scenetekster. I 2015 fikk hun Heddaprisen for «Særlig kunstnerisk innsats» for konsept, tekst og regi til *Blue Motel*. I høst er hun aktuell på Black Box teater både med *Vake* med hennes prosjekt Nordenfjeldske horlaug og med *Nikulpmýrene* som hun lager i samarbeid med Ida Wigdel, Kristin Helgebostad og Ingeleiv Berstad.